

مبتنی بر نظام فلسفی، اعتقادی و سیاسی کشور باشد و حمایت سیاستمداران، قانونگذاران و عوامل پشتیبان و اجرایی را کسب کند. برنامه درسی ملی نقشه این تغییر است که با توجه به آرمان‌های ملی طراحی می‌شود. این نقشه در سال ۱۳۹۰ و به دنبال تدوین مبانی نظری سند تحول بنیادین تعلیم و تربیت عمومی جمهوری اسلامی تدوین شده و جایگاه، چیستی و سایر مؤلفه‌های آن به شرح نمودار زیر است.

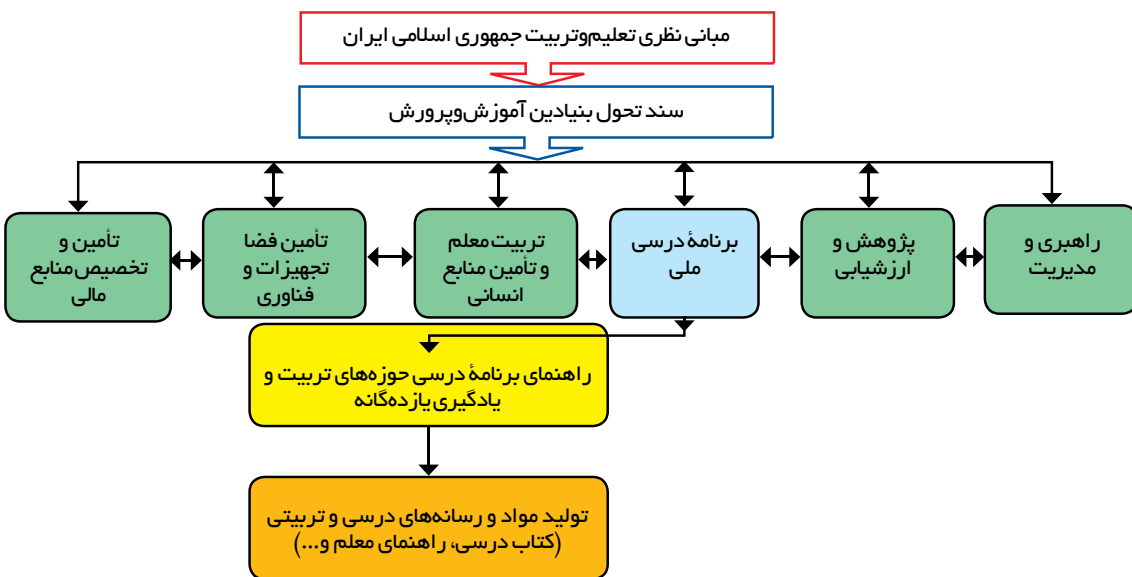
تعریف برنامه درسی ملی

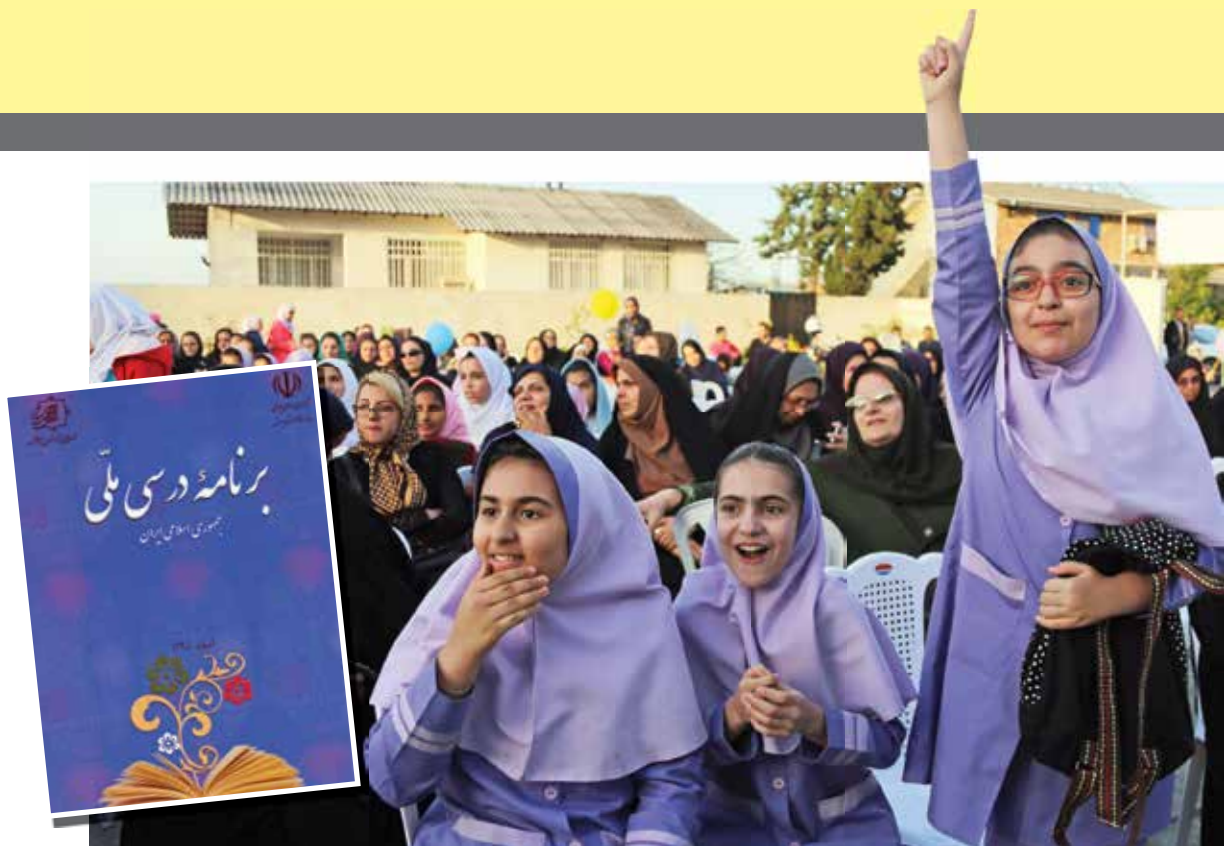
همان‌طور که می‌دانید، برنامه درسی ملی همانند نقشه ساختن یک بنا، طرح اجرای یک پژوهش و... می‌باشد. برنامه درسی مشخص می‌کند که دانش‌آموزان در مدرسه و سایر محیط‌های یادگیری با چه هدف و منظوری باید یاد بگیرند، چه چیزهایی باید یاد بگیرند و آن‌ها را در زندگی به کار برند؟ اولویت با کدام شایستگی‌ها و حوزه‌های تربیت و یادگیری است؟ به چه میزان، در چه زمانی و کجا و چگونه باید یاد بگیرند، معلمان و مربیان با چه روش‌هایی باید شرایط یادگیری را تسهیل کنند؟ پیشرفت یاددهی - یادگیری و پیامدهای آن چگونه سنجش و ارزشیابی می‌شود؟ سهم استان‌ها، مناطق آموزشی و مدارس در برنامه‌ریزی چیست؟ و پرسش‌هایی از این قبیل، که پاسخ به آن‌ها همگی در حیطه برنامه درسی ملی است.

نگاهی به برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران

نظام آموزش و پرورش با توجه به تحولات فرهنگی و علمی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فناورانه، هر چند مدت نیازمند بازنگری در خرده‌نظام‌های خود می‌باشد. خرده‌نظام‌هایی چون نظام برنامه درسی، نظام رهبری و مدیریت، نیروی انسانی، فضا و تجهیزات، منابع مالی و نظام پژوهش و ارزشیابی. از این میان، نظام برنامه درسی مهم‌ترین خرده‌نظام است و سایر خرده‌نظام‌ها در درجه بعدی از اهمیت قرار دارند. نظام برنامه درسی هر چند مدت به دلیل انفجار در علوم، مطالبات رهبران، تحولات فناوری، تغییرات اجتماعی، تغییر در ارزش‌ها و طرح شدن دیدگاه‌های نوین تربیتی نیازمند تغییراتی است. تغییرات برنامه درسی در صورتی قابلیت اجرایی خواهد داشت که

نمایه جایگاه برنامه درسی ملی در اسناد تحول بنیادین آموزش و پرورش

آموزش و پرورش به چه سمت و سویی باید حرکت کند. بنابراین گزاره‌ها از بنیادی‌ترین قضایای حوزه تعلیم و تربیت به طور خاص، و علوم تربیتی، به‌ویژه برنامه درسی و مؤلفه یادگیری، به طور عام به شمار می‌روند که در پیوست سند برنامه درسی ملی به تفصیل آمده است.

چشم‌انداز

منظور از چشم‌انداز افق نگاه و وضعیت قابل حصول و ممکن نظام تربیت رسمی و عمومی کشور تا سال ۱۴۰۴ می‌باشد که با توجه به مأموریت‌ها و چالش‌های فراروی این نظام به بهره‌گیری از الگو و برنامه پیشرفته و بومی (در سند به هشت ویژگی عمده آن اشاره شده است) که زمینه تربیت نسلی (انسان تراز نظام جمهوری اسلامی ایران) موحد، مؤمن و معتقد به معاد و آشنا و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت، حقیقت‌جو ... و آماده ورود به زندگی شایسته فردی، خانوادگی و اجتماعی را، براساس نظام معیار اسلامی (زندگی پاک و پسندیده) فراهم می‌سازد.

اصول ناظر بر برنامه درسی و تربیتی

گزاره‌های تجویزی به مثابه ملاک و معیارهای اساسی و هنجاری به صورت هماهنگ و درهم‌تنیده، ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی از سطح ملی تا مدرسه است.

سند برنامه درسی ملی سندی است که نقشه کلان برنامه درسی و چارچوب نظام برنامه‌ریزی درسی کشور را به منظور تحقق اهداف آموزش و پرورش نظام جمهوری اسلامی ایران تعیین و تبیین می‌نماید. در یک جمله ساده برنامه درسی طرح یا چارچوب محتوایی کلان یاددهی و یادگیری در مدرسه را معین می‌کند. این سند در پانزده بخش، به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسیده است که در این مجال به بخش‌هایی از آن به صورت مختصر و تا حدی که برای دبیران و مدیران آموزشی دوره متوسطه ضروری است، اشاره می‌گردد.

مبانی فلسفی و علمی برنامه درسی ملی

همان‌طور که یک ساختمان بلند برای استحکام خود نیاز به پی محکم دارد تا بر آن استوار گردد، بنای تعلیم و تربیت در یک جامعه نیز باید بر پایه‌ای محکم بنا شود تا دوام و بقای آن تضمین شود؛ و چه مبانی مستحکم‌تر از مبانی عمیق و اصیل مکتب جامع اسلام که با مبانی عقل‌سازگار است و ریشه در یافته‌های علمی معتبر دارد.

مبانی فلسفی و علمی از موقعیت آدمی، ظرفیت‌ها، امکانات و محدودیت‌هایش و نیز از ضرورت‌هایی که حیاتش را همواره تحت تأثیر قرار داده است بحث می‌کند. در واقع مبانی نشان می‌دهد که در تعلیم و تربیت به هستی، انسان، معرفت انسان، ارزش‌ها و جامعه چگونه نگاه می‌شود و نظام

منظور از رویکرد جهت‌گیری‌های یک برنامه درسی در ارتباط با هدف‌های اساسی، محتوا، روش، شیوه ارزشیابی، مواد آموزشی و نحوه نگاه برنامه به دانش‌آموز، فرایند یادگیری و معلم است

در واقع اصول در برنامه درسی وظیفه دارد از چارچوب برنامه مراقبت نماید و اجازه ندهد که برنامه خارج از ضوابط و مبنای حرکت نماید. در سند، اصول بازده‌گانه به تفصیل آمده است که در اینجا به کلیدواژه‌های اساسی آن اشاره می‌شود:

۱ دین‌محوری (مبتنی بر مبنای توحیدی و اصول ارزش‌های اسلام ناب محمدی (ص))

۲ تقویت هویت ملی (تأکید بر تعمیق باورها و ارزش‌های اسلام، ایران و انقلاب)

۳ اعتبار نقش یادگیرنده (به عنوان فردی فعال، صاحب‌اختیار و آگاه)

۴ اعتبار نقش مرجعیت معلم یا مربی (به عنوان تسهیل‌کننده و غنی‌سازی محیط تربیتی و یادگیری و فعال‌سازی دانش‌آموزان)

۵ اعتبار نقش پایه‌ای خانواده (تقویت بنیان خانواده و تحکیم مناسبات)

۶ جامعیت (در نظر گرفتن نیازهای گوناگون دانش‌آموزان و جامعه در سطوح محلی، منطقه‌ای، ملی و جهانی)

۷ توجه به تفاوت‌ها (برنامه‌های ناشی از محیط، جنسیت و فردیت دانش‌آموزان)

۸ تعادل (پرهیز از افراط و تفریط و رعایت تناسب و توازن در طراحی، تولید، اجرا و ارزش‌یابی از برنامه‌ها)

۹ یادگیری مادام‌العمر (زمینه کسب شایستگی‌های لازم برای استمرار و معنادار شدن یادگیری در زندگی)

۱۰ جلب مشارکت و تعامل (در زمینه مشارکت و تعامل مؤثر معلمان، دانش‌آموزان، خانواده‌ها و سایر گروه‌ها)

۱۱ یکپارچگی و فراگیری (برای تمام دانش‌آموزان عادی، با نیازهای ویژه و استعدادهای درخشان)

رویکرد و جهت‌گیری کلی

منظور از رویکرد جهت‌گیری‌های یک برنامه درسی در ارتباط با هدف‌های اساسی، محتوا، روش، شیوه ارزشیابی، مواد آموزشی و نحوه نگاه برنامه به دانش‌آموز، فرایند

یادگیری و معلم است. رویکرد را روح حاکم یا جهت نهایی یک برنامه می‌دانند. رویکرد برنامه‌های درسی و تربیتی «فطرت‌گرایی توحیدی» است. این رویکرد نگاه جامع و کاملی به انسان دارد و رشد ابعاد جسمانی و روحانی او را مدنظر قرار می‌دهد. کلمه فطرت ریشه قرآنی دارد. فطرت به معنای معرفت و کشش‌های روحانی انسان در پذیرش دین حق است. محیط مناسب تربیتی زمینه‌ساز شکوفایی فطرت الهی دانش‌آموزان است، به طوری که آنان بتوانند به‌طور پیوسته از طریق درک و اصلاح موقعیت خویش به مراتبی از زندگی پاک و پسندیده دست یابند. معروف‌ترین ابعاد فطری انسان به شرح زیر است:

۱ حقیقت‌جویی و عقلانیت: یعنی انسان به دنبال کنج‌کاوی، میل به یادگیری، شناخت حقایق و جدا کردن حق از باطل است.

۲ زیبایی‌دوستی: یعنی انسان در جست‌وجوی جمال و تجلیات الهی و طالب شناخت زیبایی‌های مادی، عملکردی و معنوی و خلق آثار زیبا و زیبایی‌بینی و فضیلت دادن به آن در برابر زشتی است.

۳ خداجویی و پرستش و کمال‌گرایی: عبودیت و پرستش حقیقت و کمال مطلق و میل به جاودانگی و پیشرفت ناشی از این گرایش فطری است.

۴ گرایش به فضایل اخلاقی: که شامل میل به فضائل و ارزش‌های اخلاقی مانند عدالت و بی‌زاری از ظلم است. جامعیت این رویکرد ما را به سمت برنامه خاص پیشرفته‌ای هدایت می‌کند. به‌طوری که نوع نگاه ما به اصلی‌ترین عناصر برنامه ویژگی‌هایی دارد که دلالت‌های آن در جدول شماره ۱ صفحه ۱۱ به اختصار آمده است.

هدف و شایستگی‌های پایه

این بخش با ارائه یک الگو و شبکه مفهومی درهم‌تنیده درصدد پاسخ به این سؤال اساسی است که: نظام آموزش و پرورش در صدد دستیابی به کدامین انسان و با چه ویژگی‌ها و مختصاتی است؟ به زبان ساده الگوی هدف‌گذاری می‌خواهد بگوید که نظام تعلیم و تربیت اسلامی ما باید به دنبال انسان‌هایی اهل فکر و اندیشه و حکمت، مؤمن، بامحبت، دارای علم و دانش و بصیرت، اهل عمل صالح، تلاشگر شایسته، اهل اخلاق و رفتار نیک و دارای فضایل انسانی باشد و در عرصه‌های گوناگون زندگی بر طبق معیارهای درست

ارتباطات و وظایف خود را تنظیم و به آن عمل کنند. یعنی در برابر **خداوند** (صفات و افعال خدا و پیامبران و اولیای الهی) با **خود** (ابعاد جسمانی و روحانی)، با **خلق** (سایر انسان‌ها) و با **عالم خلقت** (طبیعت و ماوراءطبیعت) چنان تعامل کنند که خدای مهربان می‌پسندد. در فرایند عمل تربیت هر کدام از این عناصر، متناسب با نیازها و شرایط دانش‌آموز می‌تواند سرآغاز سیر تربیتی دانش‌آموز باشند و سایر عناصر را تقویت و تعمیق نماید. در مجموع انتظار می‌رود دانش‌آموزان طی دوره تحصیلات مدرسه‌ای (۱۲ پایه) به مرتبه‌ای از شایستگی‌های پایه که بیان تفصیلی آن در سند آمده است دست یابند.

حوزه‌های تربیت و یادگیری

حوزه‌های یازده‌گانه تربیت و یادگیری در گستره‌ای به هم پیوسته و منسجم و معنادار اندیشه‌ها، اعتقادات، علوم، اعمال و اخلاقیات مرتبط با یادگیری متربیبان تمامی دوره‌های تحصیلی ۱۲ پایه را توصیف می‌کنند. هر یک این حدود محتوایی، با یکدیگر ارتباط دارند ولی عناوین موضوعات درسی در دوره‌ها و پایه‌های تحصیلی لزوماً معادل عناوین حوزه‌ها نخواهد بود و مفاهیم حوزه‌های یادگیری به صورت تلفیقی ارائه خواهد شد. عناوین حوزه‌های یازده‌گانه بدین قرار است: ۱. حکمت و معارف اسلامی ۲. قرآن و عربی ۳. زبان و ادبیات فارسی ۴. فرهنگ و هنر ۵. سلامت و تربیت بدنی ۶. کار و فناوری ۷. علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ۸. ریاضیات ۹. علوم تجربی ۱۰. زبان‌های خارجی ۱۱. آداب و مهارت‌های زندگی و بنیان خانواده همان‌طور که ملاحظه می‌نمایید از این تعداد پنج عنوان جدید است؛ شماره‌های ۱، ۴، ۵، ۶ و ۱۱. هر یک از این عنوان‌ها ماهیتی دو وجهی دارد، یعنی هم به صورت بین‌رشته‌ای و تلفیق در سایر حوزه‌های یادگیری و هم به صورت مستقل با آموزش خاص دنبال خواهد شد. چنانچه، با مراجعه به سند، هر یک از بیانیه‌ها را مطالعه و بررسی کنیم متوجه خواهیم شد که در هر حوزه به **منطق و ضرورت و کارکرد، قلمرو و نکات کلیدی** و **جهت‌گیری کلی در سازماندهی محتوا و آموزش** محدوده آن حوزه پرداخته شده است.

اصول حاکم بر انتخاب راهبردهای یاددهی-یادگیری

یکی از اصلی‌ترین بخش‌های برنامه درسی ملی بخش روش است. محتوا هر قدر هم متناسب، متوازن و جامع

انتخاب و سازماندهی شود، بدون اعمال شیوه‌های مناسب و متنوع یاددهی و یادگیری، در وجود دانش‌آموزان درونی و به عمل تبدیل نمی‌شود. این در حالی است که از طریق تسهیل شرایط طبیعی رشد و مطابق فطرت انسان، هر متربی متناسب با موقعیت خود می‌تواند به درک مطلوب نسبت به خویشتن، خلق و خلقت با محوریت خداوند متعال برسد و به مسئولیت‌های خود به نحو احسن عمل نماید. برای تحقق این مهم علاوه بر توجه به اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی، توجه به اصول حاکم بر انتخاب راهبردهای یاددهی-یادگیری نیز به شرح زیر لازم خواهد بود:

- ۱ امکان درک و تفسیر پدیده‌ها، وقایع، و روابط را در موقعیت‌های واقعی زندگی تدارک ببیند، به گونه‌ای که شرایط را برای درک و تصمیم‌گیری در مورد مسایلی که دانش‌آموزان در موقعیت‌های مختلف با آن مواجه می‌شوند با رعایت نظام معیار اسلامی فراهم کند.**
- ۲ انگیزه دانش‌آموزان را، از طریق کاوشگری در تلاش مداوم، برای یافتن پاسخ پرسش‌هایی درباره پدیده‌ها، وقایع و روابط آن‌ها شکوفا و تقویت کند.**
- ۳ امکان درک و تفسیر قوانین کلی حاکم بر هستی و رابطه‌های علت و معلولی یا وابستگی پدیده‌ها را، همراه با افزایش بصیرت، برای دانش‌آموزان فراهم کند.**
- ۴ فرصت‌هایی را تدارک ببیند که شایستگی‌های کسب شده، در فواصل زمانی، توسط دانش‌آموز مرور شود و تصمیماتی برای تعدیل، بازنگری یا ادامه مسیر یادگیری توسط او اتخاذ شود.**

- ۵ فرصت لازم برای پیوند نظر و عمل، تلفیق دانش و تجربیات پیشین با یادگیری‌های جدید را به صورت یکپارچه و معنادار جهت تحقق ظرفیت‌های وجودی دانش‌آموزان و توسعه شایستگی‌ها فراهم کند.**
- ۶ از روش‌های فعال، خلاق و تعالی‌بخش استفاده شود و با سازمان‌دهی نوآورانه و خلاق فرآیند جمع‌آوری و انباشت حقایق، زمینه ساختن علم و معرفت را فراهم**

اگر از مسائل و مشکلات یادگیری در زمان مناسب مطلع نشویم، به تدریج موانع بزرگ‌تر می‌شوند و برنامه را از موجودیت معمولی و اثرگذار خود خارج می‌سازند و این حالت همان مرگ برنامه درسی است

جدول شماره ۱) مقایسه مؤلفه‌های رویکرد برنامه درسی سنتی (موجود) با رویکرد نوین برنامه درسی ملی

مؤلفه‌های اساسی	مؤلفه‌های برنامه درسی با توجه به رویکرد سنتی (موجود)	مؤلفه‌های برنامه درسی با توجه به رویکرد فطرت‌گرای توحیدی (مطلوب)
دانش آموز	<ul style="list-style-type: none"> یادگیرنده منفعل، منتظر سوال، دریافت‌کننده اطلاعات، حافظه‌محور و انتقال‌دهنده چیزی است که دریافت کرده است؛ آرام، ساکت، کم تحرک، بی‌انگیزه، فردگرا؛ پذیرنده انفعالی شرایط زندگی و هنجارمدار؛ وابسته به کنترل و تأیید دیگران؛ 	<ul style="list-style-type: none"> متربی فعال، سؤال‌کننده، متفکر، عامل، خلاق و کاوشگر؛ با نشاط، اهل جنب و جوش، با انگیزه، تلاشگر، مشارکت‌جو؛ به دنبال ارتقای موقعیت (هویت متعالی)، حضور فعال در زندگی، معیارمدار (یادگیری فعال ارزش‌های اصیل)؛ خودپایا (متقی)، مسئولیت‌پذیر، خودارزیاب و خودپالایش‌گر
معلم	<ul style="list-style-type: none"> انتقال‌دهنده اطلاعات، وفادار به کتاب درسی؛ آموزش نظری، غیرمنعطف (خشک) و دانش‌محور؛ 	<ul style="list-style-type: none"> تسهیل‌کننده یادگیری، مربی و الگوی امین و موقعیت‌مدار؛ خالق فرصت‌های تربیتی و آموزشی جذاب، متنوع و شایستگی‌مدار؛
محتوا	<ul style="list-style-type: none"> کتاب درسی محور، موضوع محور و به صورت رشته‌های مجزا؛ تأکید بر علوم رشته‌ای برای ورود به دانشگاه؛ مواد آموزشی عمدتاً شامل کتاب درسی و کتاب راهنمای - معلم 	<ul style="list-style-type: none"> برنامه‌محوری، ایده‌های اساسی مبتنی بر شایستگی‌ها، فرارشته‌ای؛ تلفیق و یکپارچه‌نگری علوم و کاربرد آن در زندگی؛ منابع و مواد درسی و تربیتی متنوع، بسته آموزشی تعاملی و پویا
محیط	<ul style="list-style-type: none"> مدرسه و کلاس با قواعد سخت و زمان محدود و دروس خشک و بی‌روح؛ خانه محل انجام تکالیف درسی نوشتنی؛ مدیریت مدرسه آمرانه، غیرمنعطف و دستورالعملی 	<ul style="list-style-type: none"> مدرسه و کلاس محل امن و غنی، زمان منعطف برای کسب بهترین فرصت‌ها و تجربیات زندگی؛ تعامل مستمر و موثر مدرسه، خانواده، محله و رسانه ملی برای کسب شایستگی‌های پایه بهره‌گیری از مراکز متنوع اجتماعی، اقتصادی، طبیعی و فرهنگی مدیریت مدرسه راهبر آموزشی و تربیتی، دارای سعه صدر و صلاحیت حرفه‌ای

و رشد، آگاهی از مسائل و مشکلات فرآیند یادگیری و همچنین کسب اطلاع از قوت‌ها و جنبه‌های مثبت این فرآیند از لوازم اصلی رهبری داده‌ی - یادگیری است، و این امر از طریق ارزشیابی محقق می‌شود. در صورت بی‌توجهی به ارزشیابی، برنامه‌های درسی پیشرفت نخواهد کرد. اگر برای برنامه درسی حیات و مرگ را تصور کنیم، این دو به انجام دادن و یا انجام ندادن ارزشیابی بستگی دارند. گفتنی است که اگر از مسائل و مشکلات یادگیری در زمان مناسب مطلع نشویم، به تدریج موانع بزرگ‌تر می‌شوند و برنامه را از موجودیت معمولی و اثرگذار خود خارج می‌سازند و این حالت همان مرگ برنامه درسی است. بنابراین برای نظام‌بخشی به تصمیمات، ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و تربیتی، در کلیه دوره‌های تحصیلی، باید به گونه‌ای انجام شود که:

1 با استفاده از انواع روش‌ها و ابزارها، بتواند توانایی دانش‌آموزان را در بهره‌گیری از شایستگی‌های پایه در موقعیت‌های مختلف به صورت معنا دار منعکس نماید.

نماید.

7 صرفاً به انتقال دانش بسنده نشود بلکه زمینه تولید علم از سوی دانش‌آموزان را، با تأکید بر مشارکت آنان در مفهوم، تدارک ببیند.

8 زمینه تعامل مؤثر دانش‌آموزان را با معلم، همسالان و انواع محیط‌های یادگیری فراهم کند.

9 زمینه بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری‌های نوین آموزشی را فراهم نماید و استفاده از آن‌ها را با نگاه تقویتی و تکمیلی یا توانمندسازی (نه نگاه جایگزینی و واگذاری) دنبال کند.

اصول حاکم بر ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی و تربیتی

بی‌اطلاعی برنامه‌ریز، معلم و یادگیرنده از وضع و نتیجه یادگیری و میزان رشد استعدادها، یکی از کاستی‌ها و آسیب‌های نظام برنامه‌ریزی درسی است. در حالی که اطلاع از میزان تحقق یا عدم تحقق هدف‌های یادگیری

۲ با ارائه شواهد متنوع و کافی، امکان قضاوت در خصوص سطح دستیابی دانش‌آموزان به اهداف برنامه درسی را تعیین نماید.

۳ به صورت منعطف و مستمر، با توجه به وجوه متفاوت یادگیری هر یک از دانش‌آموزان، فرآیند دستیابی به اهداف و چگونگی اقدام مؤثر را منعکس نماید.

۴ با تأکید بر خودآگاهی، خودارزیابی و تصمیم‌گیری از سوی دانش‌آموزان، چگونگی جبران، رفع کاستی‌ها و دستیابی به سطوح بالاتر شایستگی در هر یک از حوزه‌های یادگیری را تدارک ببیند.

۵ برای حفظ شأن و کرامت انسانی دانش‌آموزان و تقویت خود پنداره مثبت آنان، در ارزشیابی، از به‌کارگیری روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی اضطراب‌آور و مایوس‌کننده، پرهیز شود.

۶ برای تبیین و منعکس نمودن ظرفیت‌های وجودی و وجوه توانایی‌های متفاوت هر یک از دانش‌آموزان، امکان مشارکت سایر دانش‌آموزان، مربیان و اولیا را در امر سنجش فراهم سازد.

۷ در این فرآیند، نقش محوری و تصمیم‌سازی مدرسه و معلم در چارچوب سیاست‌های کلی آموزش و پرورش حفظ شود.

ساختار و زمان آموزش

۱ ساختار نظام آموزش و پرورش

این قسمت از ۷ بند تشکیل شده است، به طوری که از مهم‌ترین گزاره‌های آن می‌توان به این موارد اشاره کرد: - ساختار نظام تحصیلی آموزش و پرورش شامل ۶ سال دوره ابتدایی و ۶ سال دوره متوسطه (جمعاً دوازده سال) است. هر دوره تحصیلی نیز به دو دوره سه ساله تقسیم می‌شود؛

- دوران تحصیل رسمی و عمومی، با توجه به ماهیت و ویژگی برنامه‌های درسی، شامل دوره آموزش عمومی (مرکب از دوره ابتدایی و دوره متوسطه اول) و نیمه تخصصی (دوره متوسطه دوم) خواهد بود، به طوری که در پایان این دوره به دانش‌آموزان مدرک دیپلم اعطا می‌شود؛

- مشاوره و هدایت تحصیلی و تربیتی در همه دوره‌های تحصیلی الزامی است.

- دوره متوسطه دوم دارای سه شاخه نظری، فنی و حرفه‌ای و کاردانش است.

۲ زمان تعلیم و تربیت

این بخش مشتمل بر ۶ بند است که از مهم‌ترین گزاره‌های آن می‌توان به جدول زیر اشاره نمود:

تبصره: زمان اختصاص یافته به هر جلسه ۵۰ دقیقه و زمان استراحت بین دو جلسه ۱۰ دقیقه است. باید دانست که تلفیق دو جلسه درسی، مجاز نیست.

- مبنای محاسبه زمان آموزش و امتحانات ۳۷ هفته، از اول مهرماه تا پایان خردادماه، می‌باشد.

در خاتمه، مطابق مصوبه ۹۲۶ جلسه شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۹۴/۱۲/۱۰، اجرای موارد زیر ابلاغ شده است.

۱ در برنامه رسمی مدارس، علاوه بر ساعات دروس روزانه، باید هر روز ۳۰ دقیقه به زنگ نماز اختصاص یابد.

۲ برنامه ویژه مدرسه: در تحقق اجرای بند ۵-۵ سند تحول بنیادین و بند ۲-۱۳ برنامه درسی ملی، مشتمل بر عناوینی مانند پژوهش و ارائه خلاقانه (سمینار)، یادگیری پروژه محور و آموزش مهارت تأمین معاش حلال فعالیت‌های خارج از برنامه درسی با عنوان «برنامه ویژه مدرسه» سالانه از ۵۰ تا ۱۰۰ ساعت اجرا می‌گردد.

زمان هر جلسه (دقیقه)	میانگین ساعات کار هفتگی (جلسه درس)	زمان در اختیار استان، مناطق و مدارس (ساعت)	زمان آموزش هر پایه تحصیلی (ساعت)	دوره تحصیلی
		فعالیت‌های خارج از کلاس و مدرسه و متناسب با شرایط و اقتضائات محیطی		
۵۰	۳۰	۱۰۰ تا ۵۰	۱۱۱۰	متوسطه اول
۵۰	۳۵	۱۰۰ تا ۵۰	۱۲۹۵	نظری
۵۰	۴۰	۱۰۰ تا ۵۰	۱۴۸۰	فنی و حرفه‌ای و کاردانش